

נשים בשחור והשפעתן על השיח הביטחוני בישראל

עניינים תוכן

1.	מבוא	2
2.	סקירה ספרותית	3
3.	ניתוח הפעילות של "נשים בשחור" ומידת השפעתה על השיח בישראל	6
4.	סיכום	10
5.	ביבליוגרפיה	12

1. מבוא

על אף שלא תמיד ניתן לראות את ההשפעה של תנועות חברתיות באופן ישיר, ולעיתים מדובר בתהליכים של אפילו עשרות שנים, תנועות חברתיות הן זרזים משמעותיים לשינויים חברתיים. גם ללא הסכמה על מידת הצדק במאבקים שקידמו תנועות שונות תנועות אלו ללא ספק השפיעו על החיים של כולנו, בעצם הופעתן של תנועות אלו ובפעילותן הן משפיעות על השיח הציבורי וגורמות לשינוי אמיתי (בן אליעזר 1999, עמ' 52). בהקשר זה מקומן של תנועות השלום ראוי להיבחן, ובאופן מיוחד בישראל.

ישראל כמדינה נמצאת במצב תמידי של מלחמה ברמה מסוימת, תמיד קיים איזושהו מתח בטחוני הנוכח ומשפיע על כל אספקט של החיים פה. אל מול אלו הלוקחים את עובדה זו ככורח המציאות הבלתי ניתנת לשינוי, ישנם אלו הפועלים לשינוי של מציאות זו. אלו לרוב נמנים עם מי שמקוטלגים תחת הכותרת "שמאל", והם טוענים שהסיבה למציאות זו היא "הכיבוש": הנוכחות של ישראל באמצעות צה"ל בשטחים בהם נוכחת אוכלוסייה פלסטינית, והשליטה הישירה והעקיפה של ישראל בחיי הפלסטינים. המאבק נגד "הכיבוש" מובל על ידי מספר תנועות חברתיות, ועבודה זו תתמקד באחת הבולטות מביניהן: "נשים בשחור".

תנועות השלום הישראליות מדגישות צידוקים שונים להוכחת טענותיהן: מוסריים, כלכליים ואף דמוגרפיים, והן פועלות ליצירת שיח מסוים העוסק בטיעון שלהן. תנועת "נשים בשחור" בולטת בזהות המגדרית שהיא מציגה ומובילה, ובמאמציה ליצירת שיח על המקום של נשיות בתוך הדיון הבטחוני. זהו תקדים ואף ניתן לטעון צעד מהפכני בחברה הישראלית הנוטה לגבריות ומיליטריסטיות (לפחות בעבר), ולכן מעניין לבחון את התפתחות והתנהלות התנועה הן לאורך השנים והן במקביל לאירועים ביטחוניים היסטוריים.

2. סקירה ספרותית

2.1 תנועות חברתיות

הספרות הסוציולוגית מגדירה תנועה חברתית כביטוי של פעולה קולקטיבית והיא מציעה מעיין מודל כללי של מהי תנועה חברתית (Dell Porta and Diani 1999; Crossley 2002; Goodwin and Jasper 2003) שבו ארבעה מאפיינים המבחינים אותה מסוגים אחרים של פעולה קולקטיבית:

1) מדובר בהתארגנות לא פורמלית, שלא מבוססת למשל על מפלגות ומנגנונים רשמיים. הפעילים, או המשתתפים, לא עושים זאת כעיסוק מרכזי או כמקצוע-אלו אנשים רגילים שבחרו לפעול לטובת שינוי חברתי כלשהו (Goodwin & Jasper 2003).

2) ישנה זהות משותפת בין המשתתפים. התנועה תלויה בכך שתיווצר זהות משותפת בין המשתתפים זהות ברורה וחזקה היא הבסיס להתארגנות והיא גם מה שמחזיק אותה ביחד (שימור הפעילים במסגרת של התנועה) (Della porta and Diani 1999).

3) קיום פעילות משותפת לטובת מטרה מוגדרת המשותפת לחברי הקבוצה. פעילות התנועה מתבססת על הרעיון שמאבק במסגרת התנועה הוא הדרך היחידה להביא לשינוי במצב הקיים אותו יש רצון לשנות.

4) הפעילות היא חוץ מוסדית. הכוונה היא שהמאבק מנוהל לא על ידי גופים רשמיים או מדינתיים מהסיבה הפשוטה שמטבע הדברים רצון לשינוי לא יבוא מאלו שנמצאים בעמדת כח (Tilly 2008). בן אליעזר (1999) מרחיב ורואה את פעילותן של התנועות החברתיות כהפיכה של בעיות פרטיות לבעיות ציבוריות ואילו המדינה להתערב בהן (עמ' 60).

אל מול גישה קלאסית זו צמחו שתי גישות עכשוויות יותר.

הראשונה היא גישת ה"פוליטיקה של תחרות" המדגישה את השאיפה לשינוי. פוליטיקה של תחרות מאופיינת בכך שהיא מורכבת למעשה מאירועים ולא פעילות רציפה ואחידה. מאפיין נוסף הוא שהיא מבוססת על עימות-המאבק תמיד מופנה כלפי מישהו אחר, ברוב המקרים המדינה (MacAdam, Tarrow & Tilly 2001). העימות הוא מתמשך וישנה חשיבות רבה ל"מבנה הזדמנויות": רגעים של הזדמנויות פוליטיות בהם התנועות החברתיות מקבלות הזדמנות מוגדלת לבלוט בהם יש לה סיכוי גדול יותר להשפיע ולעשות שינוי (Della porta and Diani 1999; Tilly 2008).

גישה שנייה, "התנועות החברתיות החדשות", שמה את הדגש על האופן בו תנועה חברתית משקפת את הרצון של